

contributes to their popularity. The usage features of mines as sites of geological and extreme tourism objects are recovered. The definition of the notion "geological tourism" is identified. The main geological attractions of Zaporozhye region are observed, which have become the objects of mass excursion and tourism show. The prospects of geological tourism development in the Zaporizhzhya region analyzed.

Key words: geological tourism, geotouristic objects, geotourists track, geological monuments and mining.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.19>
УДК 911.3

Я. Сосницька, канд. геогр. наук, старш. викл.,
Я. Саган, студент 4-го курсу географічного факультету
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

РОЗВИТОК БУРЯКОЦУКРОВОГО ВИРОБНИЦТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Усебічно розкрито сучасний стан бурякоцукрового виробництва у Волинській області та проаналізовано динаміку, характерну для нього в сучасних ринкових умовах. Охарактеризовано переробну ланку бурякоцукрового комплексу регіону дослідження на прикладі цукрових підприємств, зазначено проблеми їхнього функціонування. Виокремлено головні проблеми та перспективи розвитку бурякоцукрового комплексу області. У процесі наукового дослідження використано низку методів, основні з яких: теоретичне узагальнення, порівняння та аналіз, системно-структурний аналіз, картографічний. На основі опрацювання статистичних даних створено картосхему, що відображає регіональні відмінності бурякоцукрового виробництва регіону дослідження.

Ключові слова: бурякоцукровий комплекс, посівна площа, середня врожайність, рентабельність, Волинська область.

Постановка проблеми. Україна має досить сприятливі природно-економічні умови для розвитку бурякоцукрового виробництва та значний потенціал ресурсів: великі площі родючих ґрунтів, достатня кількість трудових ресурсів тощо. Досвід вирощування високих і стабільних врожаїв цукрових буряків, інтенсифікація, концентрація та комплексна механізація відкривають великі можливості для розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні загалом і у Волинській області зокрема. Однак протягом останніх років бурякоцукровий комплекс зазнав значних деформацій і на сьогодні склалася кризова ситуація в цій галузі господарювання, яку слід відроджувати для формування та розвитку конкурентоспроможних внутрішнього та зовнішнього ринків цукру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам становлення функціонування та розвитку бурякоцукрової галузі присвячені наукові праці багатьох учених-економістів і географів: С. Бріка, І. Кандиби, П. Саблука, П. Сухого, О. Томіліна та багатьох інших. Однак більшість досліджень спрямовані на вивчення окремих ланок бурякоцукрового комплексу або функціонування його в національному масштабі. Гострою проблемою залишається функціонування бурякоцукрового комплексу на регіональному рівні, де краще простежуються його проблеми і перспективи розвитку.

Метою статті є виявлення тенденцій розвитку бурякоцукрового комплексу Волинської області в сучасних ринкових умовах і висвітлення основних проблем і перспектив розвитку комплексу в регіоні дослідження.

Результати досліджень. Перехід України до ринкових умов господарювання зумовив кризові ситуації в бурякоцукровому комплексі, що відобразилися в нерентабельності виробництва цукрового буряка та цукру і, як наслідок, зменшення посівних площ під цукровим буряком, спад виробництва цукру, значного закриття цукрових заводів.

Волинська область є однією з областей України, де бурякоцукровий комплекс є традиційною галуззю господарства. Регіон виробляє 3,5 % даної сільськогосподарської культури України, посідаючи 10 місце серед 20 областей які займаються бурякоцукровим виробництвом.

Протягом 2010–2015 рр. спостерігається зменшення посівної площі під цукровими буряками на 14,4 %. Крім динамічних змін посівної площі, змінилася питома вага посівів даної сільськогосподарської культури до загальної посівної площі Волинської області та до посівної площі під технічними культурами. Так, у 2005 р. під цукровими буряками було зайнято 3,4 %, а питома вага до

посівної площі технічних культур становила 38,2 %. Відсутність механізму економічного стимулювання бурякоцукрових господарств, погіршення їхнього фінансового стану та матеріально-технічного забезпечення, відсутність дієвих заходів щодо захисту вітчизняного ринку цукру зумовив зменшення посівної площі під цукровими буряками в 2015 р. до 2,1 % до загальної посівної площі області, а питома вага цукрових буряків до посівної площі технічних культур становила 12,5 % [5].

У розрізі районів Волинської області спостерігається відмінність у величині посівної площі під цукровими буряками, що спричинено агрокліматичними умовами області. Відповідно, на Луцький (3061 тис. га), Горохівський (4403 тис. га), Іваничівський (1846 тис. га), Володимир-Волинський (2925 тис. га) та Локачинський (2370 тис. га) райони припадає 87,1 % від посівної площі цукрових буряків Волинської області.

Динаміка валового збору цукрових буряків практично повторює динаміку посівних площ. Так, за період дослідження валове виробництво цукрових буряків зменшилось на 12,2 %. Найбільше скорочення валового виробництва цукрових буряків спостерігалось у Володимир-Волинському (34,6 %) та Горохівському (25,8 %) Південні райони області залишаються основними виробниками цукрових буряків (рис. 1).

У структурі виробництва цукрових буряків у різних категоріях господарств переважає виробництво у сільськогосподарських товариствах (212,2 тис. т, або 50,6 % до валового виробництва в усіх категоріях господарств, особистих селянських господарствах). На особисті селянські господарства припадає 33,8 % (142,3 тис. т). Позитивною тенденцією характеризується виробництво цукрових буряків у фермерських господарствах, питома вага яких до всіх категорій господарств за період дослідження зросла на 4,7 % [5].

Середньообласний показник урожайності цукрових буряків у 2015 р. у Волинській області становить 371 ц/га і за період дослідження цей показник зріс, так як у 2010 р. врожайність цукрових буряків становила 294 ц/га.

За період дослідження у Волинській області простежується зменшення внесення в ґрунт мінеральних і органічних добрив під цукрові буряки – у 2,9 і 2,1 рази відповідно. Однак така динаміка внесення добрив поки що не має негативного впливу на рівень урожайності культури через застосування переважно високопродуктивних сортів і гібридів цукрових буряків на природно-родючих ґрунтах Волинської області.

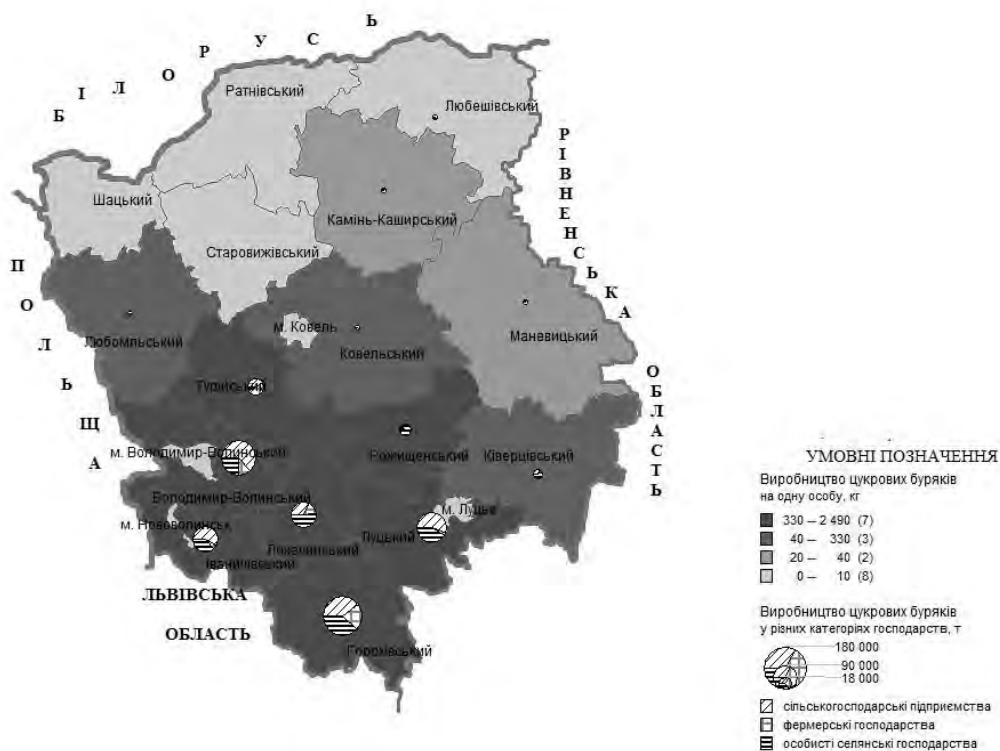

Рис. 1. Виробництво цукрових буряків у Волинській області, 2015 р.

Проте невідповідність внесення добрив за елементами живлення не тільки підвищує врожайність сільськогосподарських культур, але й негативно впливає на розвиток рослин, знижуючи їхню продуктивність та якість вихідної продукції, призводить до погіршення родючості ґрунтів у наступні роки. Так, значне підвищення норми азотних добрив при зменшенні фосфору та калію призводить до зниження вмісту цукру в коренеплодах [3].

Переробна ланка бурякоцукрового комплексу Волинської області представлена цукровими заводами. За

даними НАЦУ "Укрцукор" [2], на Волині в 2015 р. працювало два цукрові заводи із чотирьох – ПАТ "Гнідавський цукровий завод" та ВАТ "Іваничівський цукровий завод". Станом на 11 грудня 2015 р. підприємствами бурякоцукрової галузі перероблено 420,2 тис. т буряків. Це дало змогу виробити 63,6 тис. т білого цукру за потреби внутрішнього ринку 42 тис. т. Уже сьогодні надлишок внутрішнього ринку з урахуванням перехідних запасів становить щонайменше 20 тис. т.

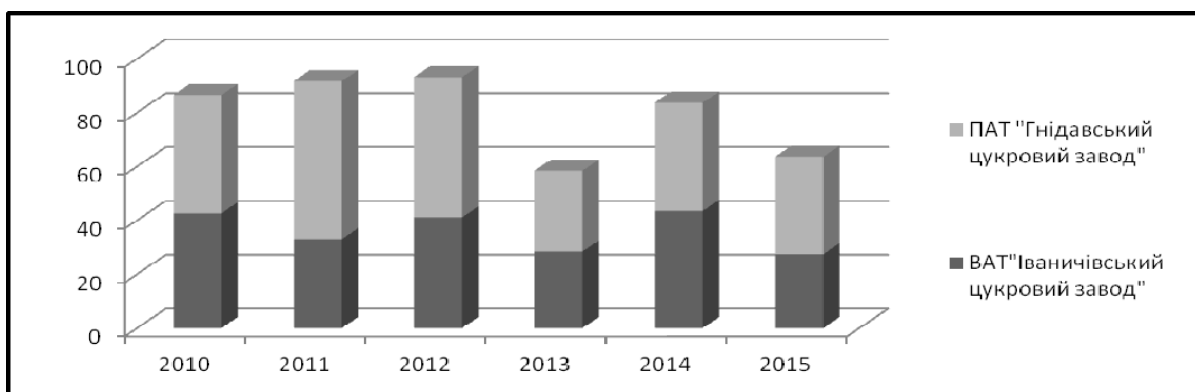

Рис. 2. Виробництво цукру піску на цукрових заводах Волинської області, 2010–2015 рр., тис. т [2]

З кожним роком спостерігається тенденція до зменшення виробництва цукру на одну особу. За даними НАЦУ "Укрцукор" кількість виробництва цукру на одну особу зменшилась на 24 % (по Волинській області) і в 2015 р. цей показник становив 60,5 кг на одну особу.

Значною перешкодою на шляху ефективного розвитку цукробурякового виробництва як в Україні, так і у Волинській області є недостатній рівень інтеграції, слабкість зв'язків між виробниками цукросировини, пере-

робними підприємствами та науковими установами. Перспективою для цукробурякової галузі держави є кластерна система організації виробництва. Вона передбачає об'єднання зусиль підприємців, суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності на певній території, що, у свою чергу, надає відчутні переваги в конкурентній боротьбі, сприяє впровадженню інновацій та раціональній організації постачання, виробництва і збуту

шляхом дотримання гнучкої політики, необхідної в умовах сучасної кон'юнктури ринку [6].

Крім згаданої вище проблеми у цукробуряковому комплексі Волинської області, є низка інших, зокрема: низька врожайність і висока собівартість виробництва цукрових буряків, недостатнє матеріально-технічне забезпечення цукробурякової галузі, слабкий державний контроль та управління бурякоцукровою галуззю, значні фінансові витрати, пов'язані з недосконалими технологіями збору та зберігання урожаю.

Томілін О. О. [6] вважає, що розв'язання проблем розвитку цукробурякової галузі агропромислового комплексу неможливе без реалізації таких відповідних заходів:

- формування сприятливої державної підтримки для цукробурякової галузі;
- пільгове кредитування сільськогосподарських підприємств;
- інтеграція виробництва і переробки цукрового буряку з профільними насінневими станціями, виробниками мінеральних та органічних добрив і захисту рослин від шкідників і хвороб за кластерною моделлю;
- підвищення рівня спеціалізації бурякоцукрових господарств;
- вирощування цукрових буряків за інтенсивною технологією та оптимізація посівних площ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За період дослідження у Волинській області сформувалися тенденції до зменшення посівних площ і валових зборів цукрового буряку і, як наслідок, скорочення виробництва цукру піску та закриття цукрових заводів. У регіоні чітко простежується південна поляризація виробництва цукрових буряків як наслідок сприятливих агрокліматичних умов. Негативну ситуацію, що склалася в даному комплексі АПК, може поліпшити інтенсифікація виробництва, інтеграція всіх ланок цукро-

бурякового виробництва в одну модель господарювання та залучення інвестицій.

Список використаних джерел

1. Брік С.В. Тенденції розвитку та інтенсивності цукробурякового виробництва / С.В. Брік // Агроінком. – 2012. – № 2–6. – С. 20–24.
2. НАНУ "Укрцукор". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrsugar.com/uk>.
3. Парубок Н.В. Розвиток цукробурякового підкомплексу Черкаської області / Н.В. Парубок // Наук. вісн. Міжнар. гуманітарного ун-ту. Серія. Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 16. – С. 79–82.
4. Рибачук-Ярова Т.В. Тенденції розвитку цукробурякового виробництва / Т.В. Рибачук-Ярова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8803/1/tendencii.pdf>.
5. Статистичний щорічник Волинської області за 2015 рік / [за ред. В.Ю. Науменка]. – Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області, 2016. – С. 272–301.
6. Томілін, О.О. Проблеми розвитку цукробурякової галузі агропромислового комплексу [Текст] / О.О. Томілін // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту : Серія. Економіка / В.П. Міклова, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак. – Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла", 2012. – Вип. 3 (37). – С. 51–54.

References

1. Brik S.V. Tendentsiyi rozvytku ta intensyvniyt' tsukroburyakovoho vyrobnytstva / S.V. Brik // Ahroinkom. – 2012. – #2–6. – S. 20–24.
2. NANU "Ukrtsukor". [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrsugar.com/uk>
3. Parubok N.V. Rozvytok tsukroburyakovoho pidkompleksu Cherkas'koyi oblasti / N.V. Parubok // Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya. Ekonomika i menedzhment. – 2016. – Vyp. 16. – S. 79–82.
4. Rybachuk-Yarova T.V. Tendentsiyi rozvytku tsukroburyakovoho vyrobnytstva [Elektronnyy resurs] / T.V. Rybachuk-Yarova. – Rezhym dostupu: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8803/1/tendencii.pdf>.
5. Statystychnyy shchorichnyk Volyns'koyi oblasti za 2015 rik / [za red Naumenka V.Yu.]. – Luts'k : Holovne upravlinnya statystyky u Volyns'kiy oblasti, 2016. – S. 272–301.
6. Tomilin, O.O. Problemy rozvytku tsukroburyakovoyi haluzi ahropromyslovoho kompleksu [Tekst] / O.O. Tomilin // Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu : Seriya: Ekonomika / V.P. Miklova, M.I. Pityulych, N.M. Hapak. – Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU "Hoverla", 2012. – Vyp. 3 (37). – S. 51–54.

Надійшла до редколегії 28.04.17

Я. Сосницкая, канд. геогр. наук, старш. препод.,

Я. Саган, студент 4-го курса географического факультета

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, Украина

РАЗВИТИЕ СВЕКЛОСАХАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ (НА ПРИМЕРЕ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ)

Целью статьи является раскрытие особенностей функционирования свеклосахарного комплекса Волинской области в современных рыночных условиях, выделение главных проблем и перспектив развития комплекса и его отраслей.

Методологической основой работы является системный подход к изучению социально-экономических процессов, протекающих в свеклосахарном комплексе Волинской области. В процессе научного исследования использован ряд методов, основные из которых: теоретического обобщения, сравнения и анализа, системно-структурный анализ, картографический.

Результаты исследования. При переходе Украины к рыночным условиям в Волинской области наблюдается уменьшение посевных площадей под сахарной свеклой и в 2015 году этот показатель составил 11,3 тыс. га. С этой площади собрано 420,2 тыс. т сахарной свеклы. Причинами сокращения посевов сахарной свеклы является отсутствие механизма экономического стимулирования свеклосеющих хозяйств, ухудшение их финансового состояния и материально-технического обеспечения, а также отсутствие действенных мер по защите отечественного рынка сахара.

Основными производителями сахарной свеклы является хозяйства южных районов области. Выбор свеклосахарного направления сельскохозяйственных предприятий южных районов обусловлен близостью перерабатывающих предприятий, поскольку транспортный фактор является одним из важнейших при размещении этой отрасли и имеет непосредственное влияние на показатель рентабельности производства.

Перерабатывающая ланка свеклосахарного комплекса в Волинской области представлена двумя сахарными заводами, которые в 2015 году переработали 420,4 тыс. т сахарной свеклы и произвели 63,4 тыс. т сахара песка.

Основной проблемой свеклосахарного комплекса является недостаточный уровень интеграции и слабые связи между производителями сахарного сырья и перерабатывающими предприятиями. Основным путем преодоления этой проблемы является применение кластерной системы организации производства.

Научная новизна. Всесторонне раскрыто современное состояние свеклосахарного производства в Волинской области и проанализирована динамика, характерная для него. Создано картосхему, что отражает региональные различия свеклосахарного производства региона исследования.

Практическая значимость. Пути, предложенные по улучшению функционирования свеклосахарного комплекса в Волинской области, могут быть использованы при составлении прикладных программ развития региона Волинской областью государственной администрации. Отдельные положения могут быть воплощены в учебном процессе на географических факультетах.

Ключевые слова: свеклосахарный комплекс, посевная площадь, средняя урожайность, рентабельность, Волинская область.

Y. Sosnitsky, PhD Geography, senior lecturer,
J. Sagan, Student 4-year student of Geography Department
Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

DEVELOPMENT OF THE BEVERAGE PRODUCTION IN MARKET CONDITIONS (ON THE EXAMPLE OF THE VOLYN SK REGION)

Purpose. The article is the disclosure of the functioning of the sugar-beet complex Volyn region in the current market conditions, the isolation of the main problems and prospects of the industry and its branches.

The methodological basis of the work is a systematic approach to the study of social and economic processes occurring in the sugar beet sector Volyn region. During the research used a number of methods, main of which are: theoretical generalization, comparison and analysis of system-structural analysis, mapping.

Research results. While Ukraine has transitioned to the market relations it was mentioned the decrease of sugar – beet's acreage in Volyn region and this data was 11,300 hectares in 2005. It was collected 4,202,000 tones of sugar beet from this area. The reasons for the reduction of sugar beet crops is the lack of economic incentives sugar beet households, worsening their financial situation and logistical support, and lack of effective measures to protect domestic sugar market.

The main producers of sugar beet sector is the southern districts. The choic of sugar beet branch for agriculture concerns of the southern regions caused by the proximity of processing plants as transport factor is one of the most important when placing the industry and has a direct impact on profitability.

Processing link sugar-beet complex in the Volyn region includes two sugar factories, which in 2015 processed 4,204,000 tons of sugar beet and produced 63,4 00 tons of sugar.

The main problem of sugar beet complex is insufficient integration and weak links between sugar beet producers and processors. The main way to overcome this problem is to use cluster system of production.

Scientific novelty. Comprehensively reveals the current state sugar beet production in the Volyn region and analyzed the dynamics that characterized to him. The mapped schemes were created to reflect the regional differences of sugar heet production of the district that was researched.

The practical significance. Ways to improve the functioning of the proposed sugar-beet complex in the Volyn region can be used in the preparation of applications development in the region, Volyn Regional State Administration. Some provisions can be implemented in the educational process of the Faculty of Geography.

Keywords: sugar beet complex, sown area, average yield, profitability, Volyn region.